

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PETER MARINŠEK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
FINANČNI ZLOM ISLANDIJE

Ljubljana, oktober 2009

PETER MARINŠEK

IZJAVA

Študent Peter Marinšek izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Mojmira Mraka in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

Kazalo

Uvod	1
1 Razlogi za islandsko krizo in njene neposredne posledice.....	2
1.1 Islandsko gospodarstvo pred krizo	2
1.2 Vzroki za krizo na Islandiji.....	2
1.2.1 Glavni vzroki	3
1.2.2 Stranski vzroki	6
1.3 Neposredne posledice krize	9
1.4 Kronološki potek islandske krize	11
2 Odzivi islandske vlade.....	12
2.1 Prestrukturiranje bančnega sistema in ostale bančne reforme	12
2.2 Kriminalne preiskave.....	15
2.3 Domače reforme za pomoč gospodinjstvom ter podjetjem	16
2.4 Ukrepi na monetarnem področju	16
2.5 Ukrepi na fiskalnem področju	18
2.6 Mednarodno sodelovanje.....	19
2.6.1 Islandija v sodelovanju z IMF.....	21
2.6.2 Vstop Islandije v Evropsko Unijo	22
Sklep.....	25
Literatura in viri.....	27

Kazalo tabel

Tabela 1: Odhodki in prihodki zakladnice od 2008 do 2013.....	19
Tabela 2: Rezultati glasovanja glede pričetka pristopnih pogajanj v EU.....	23
Tabela 3: Rezultati anket prebivalstva glede prijave, pridružitvijo in začenjanje s pogajanjmi k EU....	25

Kazalo slik

Slika 1: Zunanji dolg Islandije od 2004 do 2008	3
Slika 2: Struktura državnih financ od leta 2004 do 2009	5
Slika 3: Povprečna inflacija od 2004 do 2009.....	9

Priloge

Priloga 1	1
Priloga 2	2

Uvod

Pojav finančnih kriz je in bo vedno prisoten v svetu. V zadnjih letih je mnogo držav, majhnih in velikih, doživelo finančno krizo. Tako se lahko spomnimo npr. na švedsko finančno krizo, rusko finančno krizo, azijsko finančno krizo in še bi lahko naštevali. Obstaja več vrst kriz in vse si delijo nekatere podobnosti. V praksi so se uveljavili trije tipi kriz: dolžniška, bančna in valutna. Finančno krizo na Islandiji lahko klasificiramo kot kombinacijo vseh treh oblik kriz: bančne, saj je zaradi različnih dejavnikov propadel bančni sektor, dolžniške, zaradi izjemnega zunanjega dolga države in podjetij, ter valutne zaradi kolapsa krone.

Islandska kriza je bila napovedana. Razni svetovni strokovnjaki, specializirani za finančni sektor, so naredili raziskave in svarili Islandijo, da je na robu propada, vendar je Islandija še vedno plula naprej. Kar nekaj let se je Islandija uspešno izogibala krizi z raznimi privatizacijami, novimi ukrepi, novimi posojili in drugimi dejavniki, vendar kljubovanje krizi ni moglo potekati v nedogled. Svetovna gospodarska kriza je bila prevelik zalogaj za majhno Islandijo in ta je popustila pod pritiskom. Veliko prevelik bančni sektor se je pod težo dolgov zlomil in za sabo povlekel celotno gospodarstvo.

Cilj diplomske naloge je analizirati islandsko finančno krizo. Kateri so bili vzroki? Kako je potekala? Kakšna je bila reakcija države? To je le nekaj vprašanj, na katere bom poskusil odgovoriti v svoji diplomski nalogi.

Naloga je razdeljena na dve poglavji brez uvoda in zaključka. V prvem poglavju so opisani razlogi za krizo in neposredne posledice krize, v drugem poglavju pa so predstavljeni ukrepi vlade ter njihovo sodelovanje z mednarodnimi institucijami in drugimi državami.

1 Razlogi za islandsko krizo in njene neposredne posledice

1.1 Islandsko gospodarstvo pred krizo

Do dvajsetega stoletja je bila Islandija ena najbolj revnih držav zahodne Evrope. Ribolov je pred l. 1970 predstavljal do 90% izvoznih prihodkov. Stanje se je izboljšalo šele z nadgradnjo infrastrukture (telekomunikacije, ceste, mostovi ipd.) in boljšim izkoriščanjem njenega najpomembnejšega naravnega vira – rib. Sčasoma je Islandija začela izkoriščati modernejše energetske vire, kot geotermalno energijo in hidro energijo, kar je pritegnilo pozornost tujih investorjev, ki so bili pripravljeni investirati v proizvodnjo aluminija. Ta se je posledično začela pospešeno širiti in se izkazala za pomemben izvozni proizvod. Na Islandiji so poleg ribolovne dejavnosti in proizvodnje aluminija vedno več pozornosti namenjali finančni dejavnosti, ki je od l. 2002 do 2008 rasla z izjemno hitrostjo. Domače banke kot Nýja Kaupþing (Kaupthing), Glitnir, Landsbanki, Sparisjóðabanki (poznana kot Icebank) so osvajale vedno več tujih trgov (Iceland economy, b.l.).

Islandija ima podobno ekonomsko ureditev kot ostale Skandinavske države (Norveška, Švedska,..), ki kombinirajo kapitalistično obliko trgovanja s prostim trgom in obsežnim programom za javno blaginjo. Pred izbruhom krize l. 2008 je Islandija imela visoko rast gospodarstva, nizko stopnjo nezaposlenosti in izjemno dobro razporejen dohodek med prebivalstvom (leta 2005 je Ginijev koeficient znašal 25). Država je do obdobja pred krizo dosegala uspehe – izboljševala je položaj islandske krone, stabilizirala in manjšala inflacijo ter zmanjševala nezaposlenost (Iceland, b.l.).

1.2 Vzroki za krizo na Islandiji

Islandiji je v zelo kratkem času uspelo izboljšati stanje svojega gospodarstva. Kombinacija raznih ukrepov vlade in privatnega sektorja je sicer povečevala gospodarsko rast, a obenem povečevala tveganje nastopa krize. Bančni sektor je rasel preko vseh meja in država se je vedno bolj zadolževala. Kmalu je bančni sektor prerasel Islandijo in njena centralna banka ob pojavitvi krize, oktobra 2008, ni bila več zmožna opravljati svoje naloge. Po pregledu statističnih poročil (BDP, rezerve, zunanji dolg itd.) in poročil Icestata, se razkrivajo pravi vzroki za krizo na Islandiji. Vzroke sem razdelil na glavne in stranske, vendar so oboji močno vplivali na nastanek in intenziteto krize.

1.2.1 Glavni vzroki

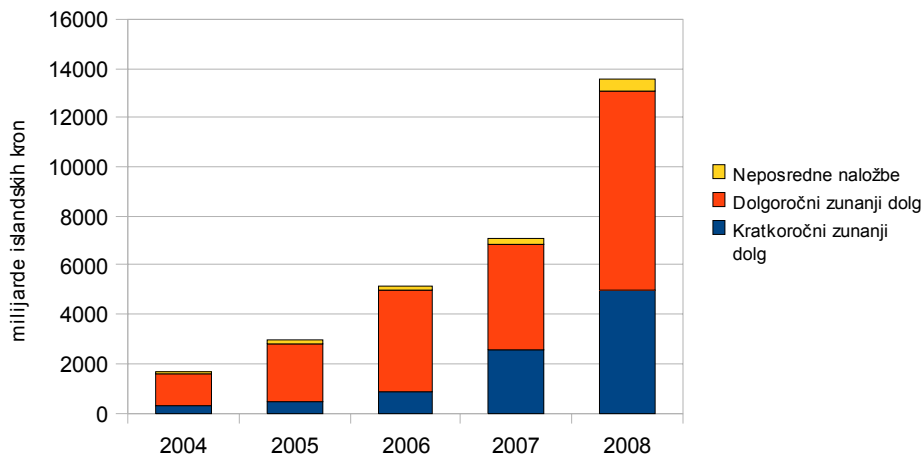
Glavni razlogi za krizo so tisti, ki so največ pripomogli k vzniku in poglobljanju krize. Na Islandiji so to: hitro rastoči zunanji dolg, naraščanje odhodkov državnih financ, prevelik bančni sektor ter premajhne mednarodne rezerve.

Zunanji dolg

Zunanji dolg je dolg rezidentov ene države do nerezidentov oz. v tem primeru skupen dolg podjetij in gospodinjstev države Islandije do vseh tujih posojilodajalcev. V Islandiji je zunanji dolg kot pri vsaki razviti državi vztrajno naraščal, vendar mnogo hitreje kot drugje. Do leta 2007 je zunanji dolg rasel v povprečju 69% letno, v letu 2008 pa je narasel za kar 78%. Do prvega četrletja 2009 je zunanji dolg znašal več kot 13.000 milijard islandskih kron, kar znaša po današnjem menjalnem razmerju (180,13 ISK/EUR, centralna banka Islandije, 16.8.2009) 72.3 milijard evrov. Zunanji dolg je poslabšala situacija krone, saj je ob pojavu finančne krize izgubila nekdanjo moč in stabilnost.

Graf 1 prikazuje rast islandskega zunanjega dolga in njegovo strukturo od leta 2004 do 2008. Večina dolgoročnega zunanjega dolga predstavljajo sredstva in obveznosti treh največjih bank na Islandiji, ki jim je bil odobren moratorij (Finančni nadzorni organ, 2009). Dolgoročni zunanji dolg se je vsako leto skoraj podvojil, medtem ko je kratkoročni poskočil šele leta 2006 (porast za 191%). Glede na velikost kratko- in dolgoročnega kredita so neposredne naložbe zanemarljive vrednosti. V obdobju 2004-2008 so se neposredne naložbe povečale za slabih 650%, kratkoročni dolg se je povečal za 1500%, dolgoročni dolg pa se je povečal za 530%. Čeprav je rast

Slika 1: Zunanji dolg Islandije od 2004 do 2008

dolgoročnega dolga najmanjša, je bila njegova velikost daleč najbolj odločilna za pojav krize.

Takšna rast zunanjega dolga je že v preteklosti povzročila finančne krize. Izjemno visok dolgoročni dolg nosi destruktivne učinke v gospodarstvu, ki ob kombinaciji hitre rasti kratkoročnega dolga postane še bolj uničevalen.

Izguba zaupanja v bančni sektor

Leta 2002 je s privatizacijo treh največjih bank na Islandiji začel bančni sektor pospešeno rasti. V povprečju je rasel 9% letno in dosegel vrednost 5,2 trilijonov kron v drugi polovici 2008. Banke so se tudi hitro širile na mednarodnem trgu, saj so imele agresivno strategijo v Veliki Britaniji, Nemčiji, Franciji, Nizozemski, Švedski in na Finskem. Tam so ali odpirale podružnice (npr. Icesave, banka Landsbanki) oz. hčerinske družbe (npr. Edge, banka Kaupthing) ali prevzemale tuje banke. Problem se je pojavil, ko je bančni sektor „prerasel“ Islandijo. Samo posojila na domačem trgu so štela okoli 350 milijard kron, kar je že zalogaj za premajhne devizne rezerve v vrednosti 375 milijard kron. Skupaj z obveznostmi bank na mednarodnem trgu so banke za več desetkrat presegle mednarodne rezerve.

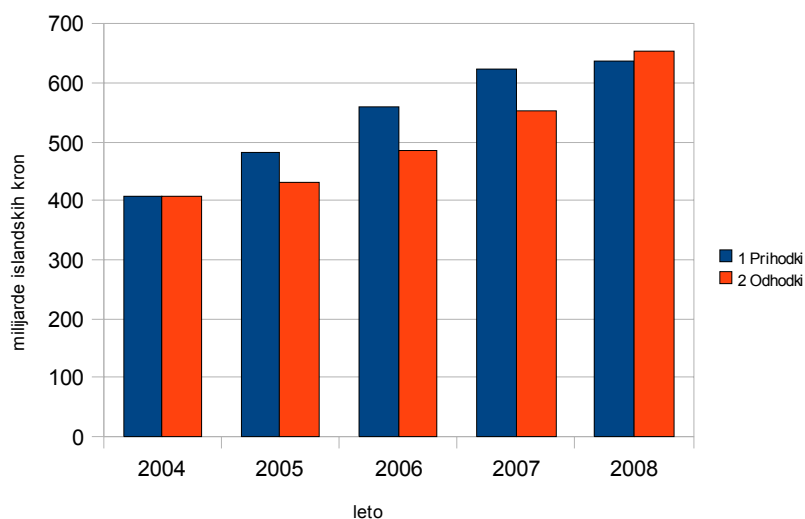
Drugi del problema bančnega sektorja je izguba zaupanja na medbančnem trgu, ki se je pojavila ob poglobitvi globalne finančne krize konec poletja 2008. Propad sistemsko pomembne banke Lehman Brothers je skoraj ustavil pretok medbančnih posojil katerekoli ročnosti. Ta izguba zaupanja v bančnem sektorju je imela katastrofalni vpliv na prevelik bančni sektor na Islandiji, saj so brez možnosti dostopa do mednarodnih sredstev banke Landsbanki, Glitnir in Kaupthing propadle.

Javne finance

Pojem javne finance je splošen izraz, ki zajema tako vladno porabo, kot metode pridobivanja sredstev, zlasti obdavčitev in sposojanje. Sredstva islandskih državnih financ so skozi leta vztrajno naraščala. Glede na leto 2004 so se odhodki v letu 2008 povečali za 80,9% (654 milijard islandskih kron), prihodki pa za 55,5% (637 milijard kron). Takšna rast odhodkov je bila financirana s povečevanjem davčne obveznosti oz. z višanjem stopnje zadolženosti.

Višanje davkov je skozi leta imelo negativne posledice na že tako prezadolženih prebivalcih in podjetjih v Islandiji. Davkoplačevalci so vedno višjo davčno stopnjo lahko prenašali dokler so podjetja imela naročila in dokler so ljudje imeli službe, toda s pojavom krize se je vse obrnilo. Vedno manj naročil in vedno večja brezposlenost je nižala prihodke javnih financ. Do konca leta 2008 so sicer prihodki narasli za 2,1% glede na 2007, vendar je na koncu leta izkazovala deficit, saj so odhodki narasli za okoli 19%. Glede na leto 2004 so se prihodki povečali za okoli 55%. Ti so bili financirani s povečano stopnjo davkov, ki je skozi leta pripomogla k nastanku krize na Islandiji, saj so zaradi nje podjetja težje poslovala in ljudje težje živeli. Podjetja so opuščala razne projekte, ki niso bili več donosni, kar je pomenilo manj dela in nižje plače.

Slika 2: Struktura državnih financ od leta 2004 do 2009

Mednarodne rezerve

Mednarodne rezerve imajo izjemen pomen v gospodarstvu države. Mednarodne rezerve služijo

kot orodje za stabilizacijo valute, kot jamstvo za obveznosti centralne banke in se uporabljajo za intervencijo pri različnih krizah. Mednarodne rezerve so sestavljene iz zlata, SDR (an. Special drawing rights), deviznih rezerv in drugih oblik rezerv. Islandija je imela še leta 2000 zelo nizke mednarodne rezerve (okoli 36 milijard islandskih kron), a se je s hitro rastjo gospodarstva to spreminjalo. Negativne in pozitivne spremembe v gospodarstvu so zahtevale vedno večje rezerve v primeru kolapsa. Do leta 2008 so te rezerve rasle v povprečju 31% letno in čeprav so rezerve v povprečju rasle hitro, so bile že v osnovi premajhne za napihnjeno gospodarstvo Islandije. Zunanji dolg države, skupaj z bančnim sektorjem, je znašal skoraj 56 krat več kot rezerve leta 2008. To pomeni, da v primeru bančne krize, centralna banka ne more opravljati svoje osnovne funkcije, tj. jamčiti vloge bank. Ob prihodu krize se je prav to zgodilo in islandsko gospodarstvo se je zgrudilo pod pritiskom zlomljenega bančnega sektorja.

1.2.2 Stranski vzroki

Poleg glavnih vzrokov je na Islandiji delovala kopica stranskih vzrokov, ki so prav tako igrali vlogo pri zlomu Islandije. Tako kot glavni razlogi so se tudi stranski skozi leta kopičili. Razlogi se vrstijo od slabega planiranja in vodenja, do slabe informacijske tehnologije in neupoštevanja poročil.

Preveč kratkoročnega planiranja, premalo dolgoročnega

Podjetja v Islandiji so želela doseči uspeh in to hitro. Plani so bili v povprečju narejeni za 3 mesece vnaprej in cilj večine podjetij je bila hitra rast ne glede na ceno. Prav zaradi težnje po hitrem uspehu so ekonomisti preučevali le kratkoročne podatke. Uporabljali so četrletne, polletne in enoletne podatke, preučevanje starejših podatkov pa je bila redkost. Takšna obdelava podatkov jim je sicer nudila zadovoljivo količino informacij za izdelavo kratkoročnih ciljev, za odločanje na podlagi dolgoročnega horizonta pa je bilo informacij premalo. Proti koncu dvajsetega stoletja se je mnogo poslovnežev iz Islandije podalo v Ameriko po znanje, vendar je malo tamkajšnje mentalitete ostalo v vračajočih se islandskih poslovnežih. Poslovne strategije so bile še vedno usmerjene v kratkoročno rast in se niso zgledevale po ameriškem načinu poslovanja, ki je predpostavljal strategijo na podlagi dolgoročne rasti (Icestat, 2008).

Premalo pozornosti tržnemu managementu in nepoznavanje kupcev

Kombinacija kratkoročnega planiranja skupaj s slabim tržnim managementom, je smrtonosna mešanica. Ekonomisti, ki so pred krizo veljali za poslovne guruje, niso bili usposobljeni za

obdelavo velike količine tržnih podatkov. Neobdelani tržni podatki ne nosijo velike vrednosti, ker je iz njih težko razbrati bistvo. Le z obdelavo teh podatkov bi dobili informacije, ki bi pomagale pri procesu odločanja. Nepoznavanje tržnih informacij tudi veča možnost nepoznavanje trga in tako povečuje možnost, da podjetje slabo pozna končnega kupca. To neznanje je lahko usodno, saj le povezava med kupcem in podjetjem proizvaja prihodek. Drugi razlog, ki podpira trditev, da imajo podjetja na Islandiji slab tržni management, opisuje mentaliteta prebivalcev Islandije, ki enačijo tržni management s prodajo. Takšno enačenje je nepravilno, saj se termina razlikujeta časovno. Medtem ko je management prodaje kratkoročen, je tržni management dolgoročen proces (Icestat 2008).

Neprimernost kadrov

Islandija ima zaradi odročnosti precej drugačne poglede na izobrazbo, bolj cenijo ekonomiste, inženirje, odvetnike in računovodje kot katerekoli druge poklice. Takšno mišljenje pa jih je pripeljalo do postavljanja neprimernih ljudi na visoke in vplivne položaje v družbi. Odvetnike so posadili za krmilo hčerinskih družb večjih bank, inženirji so postali vodje finančnih oddelkov. Tržni oddelek so vodili nadzorniki kakovosti. Na pomembnih položajih je bilo očitno pomanjkanje specializacije in pogosto so ljudje morali opravljati dela, za katera niso bili izobraženi. V modernem svetu poslovanja je to tudi potrebno, a na Islandiji so s tem pretiravali predvsem v bančnem sektorju (Icestat, 2008).

Prezadolženost prebivalstva in podjetij

Prezadolženost prebivalstva in podjetij je imelo velik vpliv na nastanek krize na Islandiji. Islandsko gospodarstvo je raslo s takšno hitrostjo, da je ustvarilo močan optimizem. Gospodinjstva so se vedno več zadolževala z namenom investicij v nepremičnine, vrednostne papirje itd. Zadolženost gospodinjstev se je od leta 1997 povečala za več kot 220%, medtem ko so se plače povečale le za okoli 90%. Prekomerno zadolževanje je povečalo število neplačanih posojil, ki so doživela vrhunec l. 2002, ko so narasla na stopnjo 6.5% (gospodinjstva) oz. 3.2% (poslovni sektor). V podporo svojim obubožanim strankam so banke začele nuditi okrepitvena posojila (an. consolidation loans), ki so le začasno izboljšala situacijo gospodinjstev in podjetij. Nova oblika posojila je začasno učinkovala in stopnja neplačanih posojil se je zmanjšala na vzdržno stopnjo. To pa je seveda spodbudilo podjetja, da so se še bolj zadolževala, saj je v tem času Islandija dobila status najbolj rastoče države na svetu.

Slab pretok informacij, informacijska tehnologija ni bila integrirana v poslovanje

V modernem poslovnem svetu je pretok informacij izredno pomemben. Hiter prenos ni pomemben le za preteklost in sedanost, temveč najbolj za prihodnost. S hitrim prenosom informacij lahko vzpostavimo sistem zgodnjega opozarjanja, ki nas opozori na morebitne grožnje v prihodnosti. Urad Icestat (2008) je izpostavil kar nekaj problemov na tem področju. Informacije, pomembne za dogajanja v gospodarstvu, so prepozne, niso v pravilnem elektronskem formatu in so zato neuporabne, ponekod celo nejasne oz. zmotne. Leta 2004 je centralno banko Islandije obiskalo podjetje, ki se ukvarja z informacijsko tehnologijo in jim predlagalo posodobitev njihove tehnologije ter standardiziranje informacij za lažji pretok informacij in večjo transparentnost. Centralna banka je ocenila predlog in ga sprejela, a je zavrnila možnost zunanjih izvajalcev, saj naj bi to storila z ekipo znotraj podjetja. Do današnjega dne centralna banka ni posodobila svojih tehnologij oz. standardov. Prav tako je pred časom krize neka druga islandska firma, ki se ukvarja z informacijsko tehnologijo, pristopila do vlade in predlagala komunikacijsko povezavo banke in vlade. Trdila je, da bodo na takšen način lahko uspešno implementirali sistem zgodnjega opozarjanja. Predlog je bil zavrjen.

Korupcija

Korupcija je prisotna v vsaki državi – razviti ali nerazviti. Hitra rast islandskega gospodarstva je nudila veliko priložnosti za hitro profitiranje ob odsotnosti moralnih vrednot. Korupcija se je začela na političnem sektorju, potem zajela bančni. Leta 2002 je na Islandiji potekala privatizacija dveh državnih bank, Landsbanki in Bunadarbanki. Čeprav naj bi ti banki bili sedaj v celoti v privatnih rokah, je prva banka pod vplivom Neodvisne stranke, druga pa pod vplivom Progresivne stranke. Tako banki nista nikoli bili v celoti privatizirani, saj sta še vedno izpolnjevali politične cilje. Korupcija je bila v večji meri prisotna v bančnem sektorju, kjer je bilo veliko anomalij pri trgovanju z delnicami in dajanju posojil. Bančni analitični oddelek je v času pred krizo umetno napihoval cene delnic in sredstev z umetnimi in nepopolnimi poročili, borzni posredniki so pričeli s krožnim trgovanjem, banke so dajale posojila holding podjetjem, ki so bili del bank ter prisotno je bilo umetno napihovanje cen nepremičnin. Drug način umetnega dviga cen delnic je izvajala banka Kaupthing. Investitor iz Katarja je kupil 5% delnic banke Kaupthing z denarjem, ki si ga je sposodil iz banke Kaupthing (Icestat, 2008).

Velikost Islandije

Na nastanek krize je vplivala tudi velikost Islandije. Država je ena manjših v Evropi ter redko poseljena. Na njej živi komaj 320.000 prebivalcev, od teh jih 93% živi v mestih. Majhnost države pomeni, da gre hitreje čez poslovne cikle kot večje države. V času ko bi neka večja država

zaključila en cikel, lahko Islandija zaključi dva ali več. Ekonomski modeli v tako specifičnih državah propadejo, saj so narejeni le za večje države. Majhnost gospodarstva ovira razvoj in vzdrževanje večjih organizacij, kot npr. izjemno velikih islandskih bank.

Neupoštevanje poročil

Izdelava poročil in upoštevanje le-teh je izrednega pomena pri pomembnejših poslovnih odločitvah v sodobnem poslovnem svetu. Poročila so ob pravilni uporabi namenjena zgodnjemu opozarjanju na prihajajoče grožnje ter kot pomoč pri odločanju. Islandsko gospodarstvo je dobilo mnogo takih poročil od neodvisnih analitikov in od urada Icestat. Ko je prišlo do umetnega napihovanja cen nepremičnin, so začeli analitiki opozarjati islandsko vlado na prihajajočo krizo, a so poročilo zavrnilo – deloma zaradi koruptnih posameznikov, deloma zaradi kulture islandskega prebivalstva. Leta 2006 je urad Icestat izdal dokument, v katerem je zopet nakazal da, Islandija tone, če bo še vedno plula v isto smer. Trditve je opirala na dejstvo, da, medtem ko so se plače posameznikov dvignile za okoli 80%, so se njihovi dolgovi dvignili za več kot 220%. Poročilo je bilo zavrnjeno, saj so bili prepričani, da bodo gospodinjstva lahko zdržala pritisk. Icestat je tudi nekaj mesecev po začetku krize opozarjal, da se pričinja čas recesije, a vlada zopet ni upoštevala poročila, temveč trdila obratno, da se je kriza že končala.

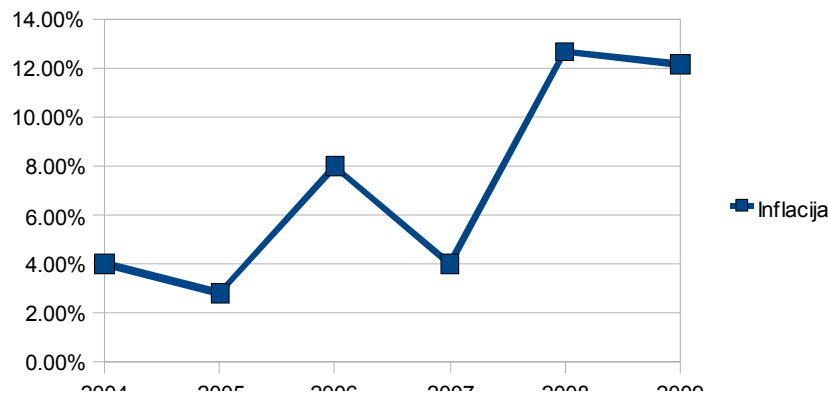
1.3 Neposredne posledice krize

Inflacija

Močna deprecijacija islandske krone, pretirana zadolženost in drugi dejavniki, povečujejo stopnjo inflacije. Konec leta 2008 in začetek 2009 je inflacija imela rekordno vrednost na Islandiji, saj je meseča povprečna vrednost znašala kar 19%. V povprečju je bila inflacija v l. 2008 12,20%, v naslednjem letu pa se je zmanjšala za pol odstotne točke. Nihanja inflacije so lepo razvidna na grafu 3.

Slika 3: Povprečna inflacija od 2004 do 2009

Vir: Statistični urad Islandije,
2009

Nezaposlenost

V skoraj vsaki krizi pride do povečanja nezaposlenosti. Islandija je prešla v času krize od države, ki je imela eno najmanjših vrednosti nezaposlenosti v Evropi, do ene najvišjih. Na povečanje je vplivalo več makroekonomskih faktorjev npr. deprecijacija valute, prevelik dolg ter mikroekonomskih dejavnosti, ki so delovali po posameznih podjetjih (prestrukturiranje, zmanjšanje števila zaposlenih, bankrot ipd.). Tako je bankrotirano podjetje Sterling Airlines ter prestrukturirano podjetje Icelandair pripomoglo k povečanju nezaposlenosti v državi. Tudi islandski časopis Morgunbladid se je moral prestrukturirati in odpuščati zaposlene. Stopnja nezaposlenosti je padala v obdobju 2004-2007, a je konec leta 2008 poskočila in se ustalila na današnji ravni, ki znaša 7,1% (anketne) nezaposlenosti aktivnega prebivalstva (Statistični urad Islandije, 2009).

Valutne spremembe

Ena prvih neposrednih posledic krize na Islandiji je bil zlom valute. To je dodatno poglobilo krizo, saj je zaupanje v krono izginilo. V oktobru 2008 je krona v enem dnevu deprecirala za kar 35%. Naslednji dan je centralna banka reagirala in zaščitila nadaljni padec krono s prekinitvijo trgovanja s krono. Centralna banka je z denarno pomočjo tujih držav in institucij krono stabilizirala. Glede na oktober je konec leta krona deprecirala za okoli 20%, a zgodba se ni končala tam, saj je do konca drugega četrletja 2009 padla na najnižjo raven v desetletju. Brez posredovanja bi krona lahko padla še globlje in tako nadaljnje poglobila krizo na Islandiji.

BDP

Posledica vsake krize je vsaj delno znižanje rasti BDPja. Trenutna globalna finančna kriza ni izjema, saj države po celem svetu prikazujejo zmanjšano ali celo negativno rast BDPja. Islandija je dolgo časa uživala stabilno rast BDPja, v obdobju 2004-2007 pa so imeli pospešeno rast. Od l. 2004 do 2007 je bila rast v povprečju 7,73% letno, leta 2008 pa le 0.35% letno. Čeprav je vrednost BDPja narasla v letu 2008, je realna vrednost nižja, če jo pretvorimo v tujo valuto (npr. evro), saj je krona izjemno deprecirala.

Zmanjšanje deficita zunanjega trgovanja

Islandija je država, ki je zelo odvisna od uvoza. Zaradi specifičnega reliefa sami ne morejo proizvajati dovolj hrane za celotno prebivalstvo, prav tako pa jim primanjkuje naravnih virov, kot sta oglje in nafta. Ko je na Islandiji prišlo do deprecijacije krone, sta se vsa hrana in drug uvoz izredno podražila. Uvoz se je zmanjšal in kmalu je glavni del uvoza predstavljala dobava preživetvenih surovin (hrana, nafta, itd.).

Uvoz je skozi leta predstavljal vedno večji delež trgovinske bilance, ki pa je dosegala vedno večje negativne številke. V letu 2006 je bil trgovinska bilanca izkazovala največji deficit v vrednosti - 189.366,2 milijonov kron. Zaradi krize in deprecijacije krone se je deficit začel zmanjševati in konec l. 2008 pristal na slabih 50.000 milijonov kron. Trend se je nadaljeval tudi v letu 2009, saj je za prvo četrtletje zabeležen suficit v vrednosti 6.000 milijonov kron.

Politične spremembe

Pred krizo je bil na čelu države predsednik Ólafur Ragnar Grímsson ter premier Geir Haarde, ki sta skupaj s petimi strankami (Neodvisna stranka, Socialdemokratska stranka, Zeleno-Leva zveza, Progresivna stranka in Liberalna stranka) vodila državo. Kot v vseh razvitih državah je bilo prebivalstvo zadovoljno s svojo vlado, dokler je gospodarstvo cvetelo. Ko pa ta vlada ni ukrepala v krizi, je zaupanje vanjo hitro splahnelo. Nezadovoljstvo je doseglo prvi vrh novembra 2008, ko so v anketni raziskavi ugotovili, da več kot dve tretjini anketirancev želi zgodnje volitve.

Drugi in največji vrh nezadovoljstva se je pojavil konec januarja 2009, ko je premier Geir Haarde, zaradi protestov odstopil z mesta premierja in voditelja Neodvisne stranke. Država je organizirala zgodnje volitve, ki so potekale maja leta 2009, na katerih so prebivalci izvolili

Jóhanna Sigurðardóttir, voditeljico Socialdemokratske stranke. Danes njena stranka skupaj z Zeleno-Levo zvezo vodi Islandijo. Prav tako se je pojavila nova stranka – Državljanско gibanje (an. Citizen's movement), ki ima 4 sedeže v parlamentu in je sestavljena iz navadnih državljanov.

1.4 Kronološki potek islandske krize

2008

- September - *Vlada prevzame 75% banke Glitnir, kar da mednarodnim institucijam signal težav.*
- Oktober - *Krona izjemno deprecira. Banki Landsbanki in Kaupthing sta nacionalizirani. Zakladnica Velike Britanije zamrzne sredstva Icesave z uporabo protiterorističnega zakona. Sredi meseca centralna banka zniža obrestno mero, ki jo kasneje dvigne na 18%. Islandija zaprosi za tujo pomoč pri različnih državah in IMFu.*
- November - *Islandska vlada garantira depozite Icesave varčevalcev. IMF odobri posojilo v vrednosti 2,1 milijarde dolarjev. Inflacija se povzpne na rekordnih 17,1%.*
- December - *IMF opravi pregled islandske vlade in objavi poročilo, v katerem opisuje izboljšavo stanja islandskega gospodarstva.*

2009

- Januar - *Premier odstopi. Zgodnje volitve so napovedane za maj 2009.*
- Februar - *Začasno prevzame vodstvo Johanna Sigurdadottir. Vlado sedaj vodi socialdemokratska stranka v koaliciji z Zeleno stranko.*
- April in maj - *Potekajo volitve v parlament. Socialdemokratska stranka dobi večino. Potekajo volitve vlade v maju. Zmaga socialdemokratska stranka. Johanna Sigurdadottir postane nova premierka.*

2 Odzivi islandske vlade

Pravilno reagiranje islandske vlade na nastalo krizo je bilo najbolj pomembno. Ukrepe so izvajali na notranjih trgih s pomočjo lastnih reform in spreminjanj zakonov. Velik del ukrepov pa je bil v povezavi z IMFom. Na koncu so se odločili, da je pravi čas, da začnejo s pristopnim pogajanjem z EU in sprejmejo evro.

2.1 Prestrukturiranje bančnega sistema in ostale bančne reforme

Islandija je takoj po začetku krize začela z raznimi ukrepi v gospodarstvu. Prvi, zelo pomemben ukrep vlade, je bil sprejetje odločbe o posebnih pooblastilih vlade v izjemnih okoliščinah na finančnem trgu (an. Act Providing for Special Powers in Exceptional Financial Market Circumstances). S to odločbo je dobila vlada oz. finančno ministrstvo pooblastila za delno ali celotno prevzemanje finančnih obveznosti oz. delanje novih obveznosti. Z odločbo naj bi vlada ohranjevala in zagotavljala stabilnost bančnega sektorja v finančni krizi. V novi odločbi je bil sprejet sklep o nadaljnjih popravkih v petih odločbah, ki urejajo predpise v finančnem sektorju.

Islandske banke Kaupthing, Landsbanki in Glitnir

Kaupthing je bila največja banka na Islandiji s 3300 zaposlenimi in 36 podružnicami. Delovala je na veliko mednarodnih trgih in dveh celinah. Poslovala je na Nizozemskem, v Belgiji, Veliki Britaniji, Ameriki, Luksemburgu, Švici in še v šestih evropskih državah. Leta 2007 je Kaupthing ustanovila hčerinsko družbo Kaputhing Edge, ki je nudila dve vrsti hranilnih računov v mnogih evropskih državah (Kaupthing, 2007).

Naslednja banka po velikosti je Landsbanki in je ena najstarejših bank na Islandiji, saj njena preteklost sega 2 stoletji nazaj. Pred krizo je imela v lasti 40 podružnic po Islandiji in je delovala v 15 državah s podružnicami ali hčerinskimi družbami. Podjetje je v letu 2006 ustanovilo podružnico Icesave, ki je delovala v Veliki Britaniji in na Nizozemskem (Landsbanki, 2008).

Zadnja večja banka, banka Glitnir, je delovala v Londonu, Copenhagenu, Kanadi in Kitajski. Poleg naštetih podružnic je ustanovila banko Glitnir v Luxemburgu (Glitnir, 2007).

Znak težav pri vseh treh bankah se je pojavil že oktobra 2008, ko so jim bonitetne agencije znižale kreditno oceno. Agenciji Standard & Poor in Fitch sta vsem trem bankam znižale oceno iz A (oz. B za Landsbanki) na D (poročilo Fitch, 2008). Tako močno poslabšanje bonitetnih ocen je zelo omejilo možnost pridobitve sredstev na mednarodnem trgu, zato jim v času krize ni preostalo drugega kot prositi državo za pomoč. Vlada se je odzvala in do druge polovice oktobra nacionalizirala vse tri banke. Banke so pričele z likvidacijo in vlada je podala jamstvo na vloge. Sprva je vlada jamčila vloge le za domače upnike, kasneje je s pomočjo IMF in drugih držav jamstvo razširila za vse upnike. Na čelu bank sta v času likvidacije delovala dva odbora. Prvi je bil Sklepni odbor (an. Resolution Committee), drugi pa Likvidacijski odbor (an. Winding Up

Committee). S pomočjo moratorija sta morala odbora ohranjati in maksimizirati vrednost sredstev starih bank. Poleg obeh odborov sta v bankah delovala še podjetje Deloitte & Touche LLP ter neformalni upniški odbor.

Kot način ponovne oživitve bančnega sektorja je vlada ustanovila 3 nove banke. Vsaka banka je prevzela domača sredstva ustrezne stare banke (mednarodna sredstva so prodali) in začela normalno poslovati. Prva banka Islandsbanki je prevzela sredstva Glitnir, druga banka Nova Kaupthing je prevzela sredstva stare Kaupthing, zadnja bank Landsbankinn, pa je prevzela sredstva Landsbanki. Vsem trem novim bankam je vlada zamenjala vodstvo, zmanjšala število zaposlenih in podružnic ter dokapitalizirala za nekaj sto milijard islandskih kron.

Ko je vlada prodajala mednarodna sredstva starih bank, sta bili tudi internetni poslovalnici Edge in Icesave likvidirani, a se je pri Icesave zapletlo. Medtem ko je Edge bila hčerinska družba in delovala v okviru poravnalne sheme posamezne države, je bila Icesave podružnica in je delovala v okviru islandske poravnalne sheme. To pomeni, da bi morala islandska centralna banka jamčiti za vse vloge v Icesave-u, kar pa je bilo sprva nemogoče, ker je imela veliko premajhne rezerve. S časom so tudi za Icesave našli rešitev, ki je opisana v nadaljevanju.

Propad treh največjih bank v Islandiji je bila dragocena in draga izkušnja. Dragocena je, ker so se iz nje naučili posledice prevelikega bančnega sektorja (sredstva so znašala več kot 12 kratnik BDPja), posledice delovanja s prevelikim vzvodom ter posledice slabe regulacije finančnega sektorja. Draga pa zato, ker je bančni sistem v Islandiji propadel in vrgel Islandijo na rob bankrota (Icestat, 2009).

Zmanjšanje bančnega sektorja

Kot prvi ukrep pri zmanjšanju bančnega sektorja so v Islandiji razcepili banke. Tako so nastale tri nove banke v lasti države, tri stare banke pa so pričele s postopkom likvidacije. Ob razcepu bank so tudi ločili dejavnosti. Stare banke so obdržale tuje podružnice in hčerinske družbe, nove banke pa so prevzele dejavnost na domačem trgu. V starih bankah so nastale rezervacije za stari dolg.

Držanje CAR razmerja nad 10%

CAR oz. kapitalska ustreznost (an. capital adequacy ratio) je bil en večjih problemov v bančnem sektorju. Banke so se že večkrat približale minimumu, ki je takrat znašal 8%, zaradi svojih dejavnosti. Leta 2006 je vlada z odločbo 177/2006 skušala popraviti sistem določanja minimalnega CARa. Po odločbi je stopnja minimalnega CARa sedaj variirala glede na rezultate stresnih testov podjetij. Ob slabšem rezultatu je stopnja minimalnega CARa višja, ob boljšem rezultatu pa nižja. Stopnja se je gibala od 8% do 16%. Čeprav so sistem leta 2006 prenovili, je bil CAR v bankah še vedno premajhen. Ob začetku krize banke niso imele niti približno dovolj kapitala, da bi zagotovile vloge. Vlada je tako v l. 2009 dvignila minimalno raven na več kot 10% oz. višjo glede na stresni test. Da pa so nove banke ustrezale novemu CAR razmerju, pa je vlada morala dokapitalizirati banke v vrednosti 385 milijard islandskih kron (Finančni nadzorni organ, 2006).

Pregled in posodobitev regulatornih ukrepov za preprečitev nadaljnjih kriz

Vlada je konec l. 2008 začela s prenovo in posodobitvijo zakonodaje bančnega sektorja. S spremembami v zakonodaji bi omogočili boljši nadzor nad sektorjem in posledično bolj stabilen sistem. Država je v ta namen najela strokovnjaka Kaarlo Jännäri (bivši direktor finske finančnega nadzornega organa), ki naj bi ocenil obstoječo regulatorno zakonodajo in predlagal potrebne spremembe. Posebno pozornost je namenil likvidnostnem delu regulacije, povezanemu posojanju, velikim izpostavljanjem (bank), križnemu lastništvu ter managerskemu sistemu. Jännäri (2009) je predvidel bančni sistem v prihodnosti, ki se bo bistveno razlikoval od tistega v preteklosti. Banke bodo bolj tradicionalne in usmerjene na domači trg. Prav tako je predvidel vstop Islandije v EU ter prevzem evra. Poudarja, da mora vlada nameniti veliko pozornosti indeksiranim posojilom in HFF (an. house financing fund, slo. sklad financiranj gospodinjstev), saj uničujejo gospodinjstva. Po analizi je Jännäri predlagal spremembo v številu ministrstev, unifikacijo uprave finančnega nadzornega organa in centralne banke, ustanovitev kreditnega registra ter razne druge ukrepe na bančnem sektorju.

2.2 Kriminalne preiskave

Islandska vlada je v l. 2009 začela kazensko preganjati posameznike, ki so odgovorni za nastanek krize, saj je po islandskem pravu manager vsake bolj pomembne finančne institucije pravno odgovoren za zlorabo svojega položaja (Finančni nadzorni organ, 2006). Država je v ta namen ustvarila „posebno preiskovalno komisijo“ (v nadaljevanju PPK), ki naj bi preiskovala vsa dejstva, ki so vodila v izbruh krize. Okvirno naj bi preiskava potekala od konca leta 2008 do jeseni 2009, ko naj bi bili znani rezultati preiskave. Prav tako je država zaposlila „posebnega tožitelja“, ki bo zadolžen za posameznike in njihovo vpletenost v izbruh krize. Vlada je prav tako zaposlila zunanjo, objektivno svetovalko Evo Joly (norveško-francoskega porekla), ki naj bi

povečala stopnjo objektivnosti preiskav (Islandska vlada, 2008b).

Posebna preiskovalna komisija

Posebna preiskovalna komisija (PKK) je bila ustanovljena z odločbo 142/2008 z nalogo najti resnico o razlogu propada bančnega sistema v Islandiji. Člani so bili izvoljeni 30. decembra 2008, funkcijo predsednika komisije pa je opravljal sodnik vrhovnega sodišča Páll Hreinsson. Osnovna naloga komisije je zbiranje informacij, s katerimi bi omogočili sistematični pregled nad dogodki, ki so pripeljali do krize. PPK je sestavljen iz delovnih skupin in odbora (v odboru so prisotni domači in tuji strokovnjaki). Medtem ko odbor koordinira in analizira podatke na strateški ravni, delovne skupine zbirajo in analizirajo podatke specifične narave.

PPK se je v času delovanja že sestala s sklepnimi odbori vseh treh bank, s finančnim nadzornim organom, s predstavniki islandske centralne banke ter s predstavniki OMX borze (Islandija). Zaslišanje predstavnikov naštetih organizacij in odborov je predstavljalo temelj za gradnjo preiskave. Sčasoma je PPK začela poleg bančnega preiskovati tudi politični sektor. Preiskovala je možnost napake pri pisanju ter sprejetju zakonov, ki so se nanašali na finančni sektor (Finančni nadzorni organ, 2009).

Posebni tožitelj

Posebni tožitelj je bil imenovan 1. februarja 2009 z odločbo 135/2008 z nalogo vodenja javno pravne pisarne za preiskavo in pregon posameznikov. Posebni tožitelj in njegova pisarna naj bi preiskovala vse zločinske dejavnike, ki so vodili do krize, ter preganjal vse, ki so kazensko odgovorni za nastalo krizo. Področje preiskave zajema ekonomske kršitve, pridobitna kazniva dejanja ter davčne kršitve, vključno s tistimi, ki so bile že preiskane s strani islandskega direktorata davčnih preiskav, urada za varovanje konkurence ter finančnega nadzornega organa. Pisarni posebnega tožitelja je odločba 135/2008 dala na razpolago vse podatke, ki jih ima finančni nadzorni organ, urad za varovanje konkurence in ostale regulatorne oz. nadzorne institucije za potrebe preiskave. Okvirno naj bi pisarna delovala do druge polovice 2010; takrat bo parlament preučil zbrane podatke in ohranil oz. razpustil pisarno.

2.3 Domače reforme za pomoč gospodinjstvom ter podjetjem

Islandska vlada je v času trajanja krize izvršila več ukrepov, ki naj bi pomagali sedanjemu stanju gospodinjstev in podjetij. Za doseg ciljev bo Islandija morala znova zgraditi svoj ekonomski

sistem, ki bo tokrat moral biti bolj stabilen. To zajema administrativne spremembe, nov finančni sistem in boljše mednarodno sodelovanje. Pri ponovni gradnji ekonomskega sistema se je islandska vlada močno opirala na sodelovanje z IMFom. Bistveno pri uveljavljanju novega sistema je zmanjševanje obrestne mere in odprava valutnih omejitev. Ob rekonstrukciji sistema bo vlada vodila fiskalno politiko, ki bo še naprej ščitila javno blaginjo in obenem še vedno nudila osnovne storitve. Eden pomembnejših ciljev je uravnotežiti državno bilanco (Centralna banka Islandije, 2009b).

Med večje probleme Islandije je spadala prezadolženost njenih prebivalcev. Tako bo oz. je država skušala olajšati finančne težave posameznega gospodinjstva z izvršitvijo določenih ukrepov, ki so naštetih v prilogi 1. Da bodo reforme na domačih tleh res pomagale posameznikom in podjetjem, je morala država tudi prestrukturirati administracijo in pospešeno sodelovati s tujino (predvsem z EU).

2.4 Ukrepi na monetarnem področju

Obrestna mera

Obrestna mera je ena pomembnejših in bolj pogosto uporabljenih metod za omejevanje oz. povečevanje količine denarja v obtoku. Z višanjem nominalne obrestne mere se količina denarja krči in obratno. Centralna banka na Islandiji ima različne finančne instrumente za vplivanje na obrestno mero. Uporabljajo 7 dnevne obveznice, 90 dnevne obveznice in čeznočna posojila (an. overnight loan). Spremembe obrestne mere imajo velik vpliv na različne dejavnike v poslovnem svetu, kot premiki valute, donosnost projektov, stroške posojila itd. Prav s spremembo obrestne mere so v prvi polovici 2008 dosegli apreciacijo krone s povečanjem obrestne mere (13,3% na 15,5%) zaradi povečane količine tujih investicij. Obrestna mera pa je v času krize zelo variirala. Najvišja vrednost je bila 18% (oktober 2008), v juniju naslednje leto pa je padla na 12%.

Valutni režim

Ob začetku krize je Islandija skušala zavarovati krono tako, da jo je vezala na košarico valut in efektivno vzpostavila ceno 131 kron za 1 evro. Zaradi neverodostojnih ukrepov je bila umetna pričvrstitev valute ena najkrajših v zgodovini, saj je istega dne, ko je bila vzpostavljena, krona deprecirala na 200 kron za 1 evro. Krona je tonila vse globlje, zato je 28. novembra 2008 islandski parlament Althingi sprejel zakon, ki je spremenil valutno zakonodajo. Popravljen in dopoljen zakonodaja je pooblastila centralno banko Islandije, da lahko začasno ustavi kapitalne

odlive in omeji oz. zaustavi tok valute iz države (klasifikacija kapitalskih odlivov po centralni banki Islandije se nahaja v prilogi 2). Prekomerni odliv kapitala bi lahko dodatno destabiliziral in oslabil krono. Nov valutni režim zahteva: deponiranje tuje valute v domače banke, prepoved raznih valutnih trgovanj z nerezidenti (to zajema tudi vrednostne papirje in posojila) in prepoved izdajanja vrednostnih papirjev nerezidentov v ISK. Zakonodaja je bila zopet popravljena decembra istega leta. Glavne razlike od novembrske zakonodaje zadevajo skupine, za katere je bilo kritično, da so lahko prosto menjavali valuto (Centralna banka Islandije, 2009a).

Komisija monetarne politike

Komisija je začela z delovanjem ob sprejemu popravka zakona o centralni banki (36/2001) leta 2009. Zakon je prinesel moč upravljanja z monetarnimi inštrumenti komisiji, ki ima nadzor nad obrestnimi merami, delni nadzor nad transakcijami s kreditnimi inštitucijami, nadzor nad obveznimi rezervami in nad valutnim trgom. Komisija je imela prvo zasedanje 19. marca 2009, na katerem je znižala obrestno mero, skušala stabilizirati krono, nadzorovati stare in nove banke ter nižati inflacijo. Skupaj so do sedaj imeli 4 sestanke, na katerih so periodično nižali obrestno mero in lajšali kapitalski nadzor (Centralna banka Islandije, 2009c).

2.5 Ukrepi na fiskalnem področju

Popravljanje škode, ki jo je pustila kriza, je zelo drago, saj je treba na novo postaviti bančni sektor, pomagati prebivalcem, stabilizirati valuto ter popraviti kopico drugih zadev. Za vsak ukrep, ki ga vlada izvede za izboljšanje situacije, pa rabi denar. Sprva ob začetku krize je količina porabljenega denarja, namenjenega stabilizaciji gospodarstva, izjemno visoka. V tem času se dolg države eksponentno poveča, ko pa je konec nujnih ukrepov, pa vlada prične z restriktivno fiskalno politiko. V tem času skušajo v čim večji meri znižati potrošnjo, saj se borijo z velikim deficitom.

Islandija si je pri fiskalni politiki izbrala tri večje cilje: doseči suficit primarne bilance do leta 2011, doseči suficit celotne bilance do 2013 in doseči ter ohranjati finančni suficit Zakladnice, dokler se dolg Zakladnice ne zniža pod nivo 60% BDPja. Naštete cilje želijo doseči s kombinacijo ukrepov zmanjševanja stroškov in povečevanja prihodkov zakladnice ter s povišanjem davkov (Islandska vlada, 2009a).

Zmanjševanje stroškov Zakladnice

Odhodki Zakladnice predstavljajo okoli 45% celotnih vladnih odhodkov, od katerih dobra polovica predstavlja plače v javnem sektorju. Čeprav se lahko nekateri stroški zmanjšajo brez večjih posledic, je potrebno zmanjšati tudi stroške na socialnem področju (pokojninski skladi, zdravstveno zavarovanje). Celotni stroški bodo sicer konec 2009 in 2010 naraščali, a se bodo 2011 začeli spuščati na predkrizno raven.

Povečevanje prihodkov Zakladnice

Največji del prihodkov zakladnice so davki in dajatve. Do krize so prihodki zakladnice dosegali vrednost 35% BDPja, ob prihodu krize pa so padli na 28% BDPja. Po programu vlade se bodo neposredni davki povečali, medtem ko bodo prihodki posrednih davkov znižani, a bo celotna raven davčne obremenitve ostala na enaki ravni kot pred krizo.

Vladni program je predstavljen v spodnji tabeli, ki prikazuje predvidevano potrošnjo in prihodke od leta 2008 do 2013. Primarni suficit je dosežen z letom 2011, skupni suficit pa do leta 2013.

Tabela 1: Odhodki in prihodki zakladnice od 2008 do 2013

Leto	Primarni odhodki*	Celotni odhodki**	Primarni prihodki*	Celotni prihodki**	Primarna bilanca	Skupna bilanca
2008	30.2	32.9	29.3	31.7	-0.9	-1.2
2009	33.1	40.5	25.4	28.3	-7.7	-12.2
2010	30	40.4	28.7	31.4	-1.3	-9
2011	27.2	38.1	30.6	33.5	3.4	-4.6
2012	25.5	35.8	32	35	6.5	-0.8
2013	25	33.8	33.6	36.4	8.6	2.7

**primarni odhodki/prihodki so vsi odhodki/prihodki zakladnice brez obresti*

***celotni odhodki/prihodki so vsi odhodki/prihodki zakladnice skupaj z obrestmi*

Vir: Measures to achieve a balance in fiscal finances 2009–2013.

Opomba: Od leta 2009 naprej so prikazani predvideni prihodki in odhodki in ne dejanski

2.6 Mednarodno sodelovanje

Sodelovanje z državami, ki nudijo pomoč v teh težkih časih, je bilo izjemnega pomena za Islandijo. Sama ne bi nikoli mogla zbrati dovolj sredstev, da bi izplačala vse depozitorje, poravnala dolgove ter rešila krono. Pomoč je sprva iskala pri svojih „zahodnih prijateljih“, torej pri Veliki Britaniji in Ameriki, kjer je doživela razočaranje. Večje vsote je dobila pri mednarodnem denarnem skladu ter pri nordijskih državah (Finska, Švedska, Norveška, Danska – več o tem spodaj). Solidarnost so izkazali tudi Ferski otoki, ki so ji namenili simbolično posojilo.

Nordijske države

Islandija je že v preteklosti tesno sodelovala z ostalimi nordijskimi državami. Skupaj si lastijo enotno stran borze ter podobne organizacijske strukture pri nekaterih vladnih organih. Države imajo tudi podobno ekonomsko ureditev, ki kombinirajo kapitalistično obliko trgovanja s prostim trgom in obsežnim programom za javno blaginjo.

Islandska vlada je prvič zaprosila za pomoč marca 2008, ko je iskala kandidate, pri katerih bi lahko sklenila valutne swape za utrditev zunanjega položaja države. Dogovore so sklenili z Norveško, Dansko in Švedsko. Ob začetku krize, bolj natančno 14. oktobra 2008, je država izkoristila valutni swap in izmenjala islandske krone v vrednosti 400 milijonov EUR. Kasneje je zopet izkoristila valutni swap v vrednosti 1,5 milijard EUR. Dogovor je bil podaljšan do konca leta 2009. Poleg valutnega swapa so julija 2009 sklenili z nordijskimi državami (Norveška, Finska, Švedska in Danska) dogovor o večjem posojilu. Vrednost posojila se giblje okoli 1,78 milijard EUR in bo plačano v 4ih enakih obrokih. Posojilo bo zapadlo čez 12 let in bo v veliko pomoč stabiliziranju in poplačevanju upnikov.

Velika Britanija in Nizozemska

Težave z Veliko Britanijo so se začele z uporabo angleškega protiterorističnega zakona iz leta 2001 za zamrznitev sredstev Icesave računov. Sprva takšen ukrep ni bil potreben, a zaradi različnih dejavnikov v Islandiji ta ni razširila jamstvene sheme na Icesave račune. Tako so Angleži zamrznili sredstva do konca prve polovice 2009, ko se je končno vzpostavil konsenz med obema državama. Podobno se je dogajalo na Nizozemskem, kjer je tudi delovala podružnica Icesave. Tam sicer ni prišlo do zamrznitev sredstev, temveč le do zaostritve odnosov med državama.

V drugi polovici 2009 je Islandija dosegla dogovor z obema državama o posojilu v vrednosti 5,44 milijard dolarjev. Sredstva posojila so namenjena za povračilo sredstev vlagateljev v Icesave. Nizozemska bo posodila 30% vrednosti celotnega posojila, ostalo bo krila Velika Britanija. Posojilo bo zapadlo v 15 letih z obrestno mero 5,5%. Dogovor o posojilu predvideva, da bo prvih sedem let potrebno plačati le obresti, kasneje pa glavnico in obresti.

Rusija

Islandija je pristopila k ruskim posojilodajalcem že oktobra 2008, ob pojavu krize. Dolgo časa se je špekuliralo, da bo Rusija to posojilo odobrila zaradi geopolitičnih ciljev, a so se govornice izkazale za napačne. Dogovori o posojilu so sprva dosegali vrednosti 4 milijarde dolarjev, a se je naslednje leto izkazalo, da bo doseglo le dobrih 10% te vrednosti. Dogovor o posojilu je bil sklenjen 16. julija 2009 v vrednosti 500 milijonov USD.

Ostale države

Ferski otoki so izjemno majhna skupina otokov, ki spadajo pod Dansko kraljevino. Delno avtonomnost so dosegli že leta 1948, čez leta pa so pridobili nadzor nad večino državnih zadev. Prav zaradi zgodovine čutijo prebivalci Ferskih otokov povezanost z Islandijo, ki je imela podobno pot do samostojnosti. V ta namen so Ferski otoki zbrali posojilo za Islandijo v vrednosti 56 milijonov USD. Posojilo je zelo ugodno, saj bo Islandija morala plačati obresti v vrednosti 5,25% le v prvem letu, v naslednjih petih letih pa stroškov ne bo. Po obdobju petih let se bodo dogovorili o pogojih vračila. Zadnja država, ki je posodila večjo vsoto Islandiji, je Poljska, vrednost je 200 milijonov USD.

2.6.1 Islandija v sodelovanju z IMF

Ko je bančni sistem Islandije postal tako velik, da islandska centralna banka ni mogla delovati kot posojilodajalec v skrajni sili, se je morala zateči k večjim, finančno bolj podprtim organizacijam. Razlogov, zakaj je Islandija prosila IMF za pomoč, je več. Prvi se nanaša na dejstvo, da je IMF edina večja organizacija, ki pomaga državam v izrednih stiskah. Naslednji razlog se skriva v dejstvu, da je IMF zelo vplivna organizacija in lahko vpliva na druge stranke pri bolj kočljivih zadevah, kot je moratorij, oz. pri prisilnih poravnava. Zadnji, pomembnejši razlog je dejstvo, da

IMF ukrepa hitro. Kmalu po pričetku krize so IMFovi strokovnjaki prispeli v Islandijo in takoj začeli ocenjevati situacijo (Nsouli, 2008). 19. novembra 2008 je IMF odobril Islandiji „stand-by“ dogovor v vrednosti 2,1 milijard dolarjev in bo izplačan v 4 obrokih. Za vsak obrok mora Islandija izpolniti dva večja pogoja. Prvi pogoj je doseganje ekonomskih ciljev zadanih s strani IMF, drugi pogoj pa je premierjevo „pismo o nameri“ (Sigurdardottir, 2009), ki opisuje islandske težave in kratkoročne načrte.

Prvi obrok posojila je bil izplačan takoj po podpisu pogodbe z IMFom. Za prvi obrok je Islandija morala izjemoma le predložiti IMFu pismo o nameri, cilje je morala izpolniti naknadno (ti so bili: dvigniti obrestno mero na 18% in ustanovitev koordinacijskega odbora). Pri drugem obroku bo Islandija (Islandska vlada, 2009b) morala izpolniti naslednje pogoje:

- dvigniti kapitalsko ustreznost nad 10% pri novih bankah ter najeti mednarodne strokovnjake za revizijo bančnega sektorja;
- narediti plan za likvidiranje sredstev starih bank;
- izvesti ocenitev poslovnih strategij s strani finančnega nadzornega organa;
- najeti mednarodno revizijsko podjetje za revizijo novih in starih bank;
- znižati vladne stroške;
- izboljšati pravni okvir za določanje proračuna.

IMF je konec vsakega četrtertletja preverjal stanje na Islandiji in tako se je 19. decembra 2008 šestčlanska delegacija odpravila na Islandijo z namenom preveriti tamkajšnje stanje. Delegacija je imela v večini le pozitivne komentarje na islandske valutne, monetarne in fiskalne ukrepe (IMF 2008).

Naslednji pregled pod vodstvom Marka Flanagana se je pričel 26. februarja 2009 in je trajal do 13. marca. Tam so se srečali z različnimi vladnimi organi, z delavskimi organizacijami in z različnimi privatnimi sektorji. Pregled je zajemal različne sektorje, kot npr. makroekonomski stanje v prihodnosti, dolg gospodinjstev in podjetij, fiskalno in monetarno politiko, restrukturiranje bančnega sektorja. Pregled je pokazal, da potekajo dela po pričakovanih in optimistično napovedal, da se lahko stanje obrne na boljše že konec leta, če bo vse potekalo po načrtih. Pregled je med drugim prikazal, da je inflacija dosegla vrhunec in predlagal, naj vlada prične s popuščanjem nadzora nad kapitalskimi tokovi. Prav tako je predlagal naj fiskalna politika preide iz proti cikličnega programa v utrjevalnega (an. anti cyclical to consolidation mode) (IMF,

2009).

Naslednjič se je Flanagan in njegova ekipa vrnil na Islandijo 19. maja 2009 in tam ostal do 28. maja. V tem času se je zopet sestal s predstavnimi skupinami delavcev, vlade, delodajalcev itd. ter se skupaj z njimi pogovarjal o prihodnjem stanju Islandije in vlogi posamezne skupine. V času pregleda je Flanaganova skupina preučila nov bančni sektor in pohvalila vlado pri uveljavljanju ukrepov. Stabilen bančni sektor naj bi pripomogel pri stabilizaciji krone in do leta 2013 pomagal doseči suficit javnih financ. Med drugim je pregled ugotovil, da se makroekonomsko stanje države izboljšuje, in da je dolg države na vzdržni ravni.

Naslednji obrok posojila je bil sicer napovedan v zgodnji pomladi 2009, a do takrat islandska vlada ni bila zmožna izpolniti vseh ciljev. Šele v juliju so bili cilji doseženi in poročilo je bilo skupaj z novim pismom o nameri poslano na IMF. Ko bo poročilo sprejeto s strani izvršilnega odbora IMFa, se bo drug del posojila sprostil in bo na voljo centralni banki Islandije. Trenutno je predvideno, da bo izvršilni odbor zasedal šele konec avgusta oz. začetek septembra 2009 (IMF, 2009).

2.6.2 Vstop Islandije v Evropsko Unijo

Islandija že več let sodeluje z Evropsko unijo, saj je že od leta 1994 članica EEA (an. european economic area agreement, slov. dogovor o evropskem gospodarskem področju) in je del evropskega enotnega trga, izključujoč področje ribolova in agrikulture. Islandija tudi sodeluje v različnih evropskih agencijah, a brez vsakršnih volilnih pravic. Od leta 2000 je prav tako del schengenskega območja, s katerim odstranjuje mejne kontrole med državami. Leta 2003 je ratificirala Dublinski sporazum, ki ureja status beguncev, iskalce azilov in ostale pribežnike, ki se sklicujejo na Ženevski dogovor. Poleg članstva v EEA je bila Islandija tudi članica EFTA (an. european free trade agreement, slov. evropski sporazum o prosti trgovini), kar je predstavljalo alternativo takratnemu EU.

V preteklosti je imela Islandija pomisleke glede članstva v EU predvsem zaradi svojega ribolovnega območja, ki v državi predstavlja velik del izvoza. Čeprav so se v parlamentu začeli pogovarjati o pristopu k EU že maja, je glasovanje potekalo šele dober mesec kasneje. Predlog o začetku pristopnih pogajanj je bil sprejet z 32 za in 28 proti z dvema vzdržanima glasovoma. Dober teden kasneje, 27. julija, je bila na zasedanju evropske komisije islandska prijava sprejeta s strani evropskih ministrov za zunanje zadeve (Evropska skupnost, 2009).

Tabela 2: Rezultati glasovanja glede pričetka pristopnih pogajanj v EU

Skupina	Politična stranka	Glasovalo
Vlada	Socialdemokratska zveza	Za
	Levo-zeleno gibanje	Proti
Opozicija	Neodvisna stranka	Proti
	Progresivna stranka	Za
	Državljsko gibanje	Za
Brez sedežev v parlamentu	Liberalna stranka	Proti

Vir: Icenews, poročilo Socialdemokratske stranke, 2009.

Pristop v EU pa je zelo počasen, saj zahteva izpolnitev veliko zahtev in prilagoditev ter lahko traja več let. Najprej mora država izpolniti Copenhagenski kriterij, ki zahteva, da je država politično stabilna demokracija, ki spoštuje človekove pravice, in šele nato je država lahko priznana kot država kandidatka. Ob vstopu lahko država naleti na nestrinjanje drugih držav zaradi morebitnih neizpolnjenih obveznosti oz. drugih zadev (primer takih nestrinjanj so nesoglasja z Nizozemsko in Veliko Britanijo). Seveda pa je pristop v EU končno v rokah prebivalcev, ki odločajo o pristopu na referendumu. Ko je bila 27. avgusta s strani evropskih ministrov za zunanje zadeve sprejeta islandska kandidatura za pristop k EU, se je začel postopek izdelovanja poročila s strani evropskih strokovnjakov. Poročilo zajema ekonomski, pravni in politični vidik Islandije ter ponavadi traja več kot eno leto. Ko bo poročilo dostavljeno evropskemu parlamentu, bo ta odločal, ali naj sprejme Islandijo kot uradno kandidatko za sprejem v EU in le po uradni potrditvi se lahko začnejo pogajanja za pristop v EU – proces, ki lahko traja več let. Če po pogajanjih EU sprejme Islandijo, bo na Islandiji potekal referendum o pristopu, pri pogajanjih pa bo predvidoma več problemov v zvezi z mnenjem prebivalstva, dolgom države, problemi z Nizozemsko in Veliko Britanijo ter z ribolovno cono (Evropska skupnost, 2009).

Ovire s strani Nizozemske in Velike Britanije

Jabolko spora predstavlja problem z internetno hranilnico Icesave, saj Islandija dolguje obema državam preko 6 milijard evrov. Nizozemski zunanji minister Maxim Verhagen je Islandiji zagrozil, da bo ustavil pristopna pogajanja, če z islandsko vlado ne dosežejo nikakršnega sporazuma, islandski minister Ossur Skarphédisson pa je odgovoril, da gre pri vsem tem za politično zadevo, ki ne bi smela vplivati na pristopna pogajanja. Rešitev zadeve je islandski parlament Althingi odložil na kasnejši datum, vendar Verhagen poudarja, da bi rešitev tega

problema lahko pospešila pristop Islandije v EU. Čeprav Islandija v zadevi Icesave večino denarja dolguje Veliki Britaniji, ta še ni podala nobene uradne izjave glede blokiranja pristopnih pogajanj. Izjavila je zgolj, do bo v primeru, da Nizozemska uresniči svojo grožnjo in blokira pogajanja, podprla Nizozemsko (Islandska vlada, 2009c).

Ribolovna cona

Kot je bilo že večkrat rečeno je ribolovna dejavnost izjemno pomembna v Islandiji. Pravico do podaljšanja ekskluzivne pravic ribolova na razdalji 200 navtičnih milj od obale je bilo težko dobiti, pristop v EU pa bi pomenil sprejetje evropskega zakona o ribolovu (CFP, an. Common fisheries policy). Islandija je skozi leta izdelala zelo učinkovit management ribištva in s sprejemom CFP bi morali sprejeti manjvredni sistem managementa, prav tako pa bi izgubili pravice do ekskluzivnega ribištva. To predstavlja osrednji argument javnega mnenja proti pristopu v EU.

Prebivalstvo

V primeru da EU sprejme Islandijo kot naslednjo članico, bo v Islandiji potekal referendum o pristopu. Islandski časopisi so že leta 2005 pričeli izvajati ankete javnega mnenja v zvezi s pristopom države v EU. V spodnji tabeli so zbrane nekatere anketne raziskave od začetka krize do današnjih dni. Rezultati anket, ki jih je v večini izvajal Organizacija Gallup, kažejo, da se je javno mnenje spreminjalo tako rekoč iz meseca v mesec. Ob pričetku pristopnih pogajanj so rezultati majske ankete pokazali, da večina anketirancev odobrava pričetek pogajanj, v naslednjih mesecih pa se je to mnenje zamenjalo. Nihče ne ve, kako bodo dejavniki v prihodnosti vplivali na končno odločitev prebivalstva v zvezi z vstopom Islandije v EU, a zaenkrat se bodo pogajanja nadaljevala.

Tabela 3: Rezultati anket prebivalstva glede prijave, pridružitvijo in začenjanje s pogajanja k EU

Datum	Anketar	Vprašanje	Za	Proti	Brez mnenja
November 2008	Fréttablaðið	Prijava	60.0%	40.0%	0.0%
Januar 2009	Capacent Gallup	Pridružitev	38.0%	38.0%	24.0%
		Prijava	40.0%	60.0%	0.0%
Marec 2009	Capacent Gallup	Začeti s pogajanja	64.0%	28.0%	8.0%
Maj 2009	Capacent Gallup	Začeti s pogajanja	61.0%	27.0%	12.0%
		Pridružitev	39.0%	39.0%	22.0%

Julij 2009	Fréttablaðið	Začeti s pogajanji	51.0%	36.0%	13.0%
Avgust 2009	Capacent Gallup	Pridružitv	34.7%	48.5%	16.9%

Vir: Časopis Fréttablaðið in Capacent Gallup poročila, 2009

Sklep

Islandija kot država brez pravih naravnih virov, ki bi prinašali prihodek, se je močno zanašala na svoj bančni sektor. To je razvidno iz dejstva, da je v zelo kratkem času večina prebivalstva prešla iz agrikulturne dejavnosti v storitveno dejavnost. Dokler so banke poslovale, so prinašale izjemne koristi islandskemu gospodarstvu. Država je bogatela, podjetja so bogatela in tudi posamezniki so bili bogati. Sam se spomnim pripovedi strica, ko je govoril o delu na Islandiji. Dokler je gospodarstvo cvetelo, si je lahko povprečen posameznik, ki je imel nekaj malega prihrankov, samo z obrestmi kupil visokokakovostne avtomobile. Dvomim, da bo v naslednjih letih v Islandiji to za kogarkoli mogoče. Kombinacija vseh naštetih razlogov, posebej pa prevelikega dolga, je vodila Islandijo v krizo. Banke, ki so bile preveč požrešne, in ljudje, ki so jih vodili, so imeli napačne poglede in napačne strategije. Prebivalstvo je bilo tudi preveč optimistično. Gospodinjstva so si sposojala in sposojala veliko več kot bi si lahko. Posledično je veliko Islandcev sedaj nezaposlenih, brez imetja. Veliko podjetij je prav tako prešlo iz izjemno uspešnega podjetja v bankrotirano. Razlaga se skriva spet v prevelikim zadolževanju, tudi v tujih valutah, in ni mogoče vse pripisati le zmanjšanemu povpraševanju. Slednji dejavnik je seveda vplival in tudi bo vplival v prihodnosti na podjetja.

A situacija na Islandiji se popravlja hitreje kot bi se v kakšni tretjerazredni državi. Hitri ukrepi ter sodelovanje s tujimi državami in IMFom prinaša zmagovit recept. Skupaj je Islandija dobila že več kot 10 milijard dolarjev pomoči od držav in IMFa. Ostaja zgolj vprašanje, ali se bodo Islandci kaj naučili iz te krize. Največkrat se svetovno gospodarstvo vrti v začaranem krogu predvsem zaradi dejstva, da se nikoli nihče nič ne nauči. Če se bo čez nekaj deset let kriza zopet pojavila na Islandiji, je le vprašanje, če bodo države in IMF zopet pripravljene sodelovati na takšni ravni kot sedaj.

Velik del nastale krize lahko pripišemo tudi posledici zloma islandske valute. Dolga leta so ljudje opisovali islandsko krono kot stabilno, vredno zaupanja, dobičkonosno, nezlomljivo, vendar se je pokazalo, da temu ni tako. Islandija zdaj poskuša izničiti takšno tveganje s pristopom v EU in prevzemom evra. S pogajanji za pristop v EU so že začeli, a je vprašanje, kdaj in če se bodo sploh pridružili. Islandsko prebivalstvo venomer niha med „da“ in „ne“. Pogajanja glede ribolovne cone

so prav tako pod vprašajem. Ker gre pri ribah za enega izmed redkih naravnih virov v državi, se bodo pogajanja zaostрила morda do te mere, da bodo odpovedali kandidaturo za EU. Končno je vprašanje tudi, kdaj bodo Islandci lahko izpolnili zastavljene makroekonomske cilje, kot npr. zmanjšanje dolga in inflacije. V dosego teh ciljev ne dvomim, glede prejšnjih dveh vprašanj pa se mi porajajo pomisleki, kako se bo na koncu vse obrnilo. Vse bo postalo razvidno v naslednjih letih, saj nekateri napovedujejo pristanek že leta 2011, nekateri 2013, nekateri pa sploh ne.

Islandija je v tej krizi ukrepala odlično. Sam bi jo postavil za zgled vsem državam, ki se bodo znašle v podobni krizi in vem, da se nekatere bodo. Po preteku svetovne finančne krize ter po rešitvi finančne krize Islandije, lahko le upamo, da se podobne težave ne porodijo več, a kakor sem zapisal že na začetku tega poglavja, je zgodovina sodobne družbe, žal, pokazala, da se nikoli nihče od kriz nič ne nauči.

Literatura in viri

1. *Act on the Central Bank of Iceland* (2001). Reykjavik (št. 36/2001).
2. *Act providing for special powers in exceptional financial Market circumstances* (2008). Reykjavik, Vlada Islandije.
3. *Act on the Office of a Special Prosecutor* (2008). Reykjavik (št. 135/2008, 12. december 2008).
4. Centralna banka (2009a). *Economic Indicators*. Najdeno 30. julija 2009 na naslovu <http://cb.is/?PageID=236>
5. Centralna banka (2009b). *Further results from the Central Bank Working Group on household sector debt*. Najdeno 30. julija 2009 na spletnem naslovu <http://cb.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=6923>
6. Centralna banka (2009c). Monetary Policy Committee. Najdeno dne 2. september 2009 na spletnem naslovu <http://www.sedlabanki.is/?PageID=1022>
7. Evropska skupnost (2009). *EU membership – Iceland clears first hurdle*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/news/external_relations/090728_en.htm

8. Finančni nadzorni organ (2009). *Restructuring of the icelandic financial banking sector*. Najdeno 30. julija 2009 na spletnem naslovu <http://fme.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=5875>
9. *Glitnir's Annual Report*. Najdeno 13. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://hugin.info/133924/R/1193589/241462.pdf>
10. *Iceland economy*. Najdeno 25. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.economywatch.com/world_economy/iceland/
11. *Iceland*. Najdeno 4. avgusta 2009 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/external_relations/iceland/index_en.htm
12. Icestat (2008). *Was Icelands crash inevitable?* Najdeno 25. julija 2009 na spletnem naslovu <http://icestat.com/index.php/newsarticles/129-articlecrash.html>
13. IMF (2008). *IMF First Review of Economic Recovery Programme Near Completion*. Najdeno 2. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://eng.forsaetisraduneyti.is/news-and-articles/nr/3748>
14. IMF (2009). *Statement by the IMF Mission to Iceland*. Najdeno 2.8.2009 na spletnem naslovu <http://eng.forsaetisraduneyti.is/news-and-articles/nr/3527>
15. Islandska vlada (avgust, 2009a). *Measures to achieve a balance in fiscal finances 2009–2013 Stability, welfare and work* (2009, julij). Najdeno 5. septembra 2009 na spletnem naslovu http://www.ministryoffinance.is/media/Utgefin_rit/Measures_to_achieve_a_balance.pdf
16. Islandska vlada (2009b). *Economic programme in cooperation with IMF*. Najdeno 4. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.iceland.org/info/iceland-imf-program/>
17. Islandska vlada (2008c). *The Icelandic government is not responsible for Icesave*. Najdeno 1.8.2009 na spletnem naslovu <http://www.icenews.is/index.php/2009/07/13/the-icelandic-government-is-not-responsible-for-icesave/>
18. Jännäri, K. (2009, 30. marec). *Report on Banking Regulation and Supervision in Iceland: past, present and future*. Najdeno 10. avgusta 2009 na spletnem naslovu: http://eng.forsaetisraduneyti.is/media/frettir/KaarloJannari_2009.pdf
19. Kaupthing (2008). *Fitch: further downgrades of icelandic banks following high financial instability*. Najdeno 28. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.kaupthing.com/lisalib/getfile.aspx?itemid=19798>
20. Kaupthing (2008). *Moody's Investor service: Kaupthing review*. Najdeno 25. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.kaupthing.com/lisalib/getfile.aspx?itemid=19783>
21. Landsbanki (2008). *Moody's downgrades Landsbanki to Caa1/E/NP from A2/C-/P-1*. Najdeno 26. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.landsbanki.is/Uploads/Documents/Frettir/moodys_downgrades_landsbanki_to_caa1_8_oct_08.pdf
22. Nsouli, S. (2008, 26. junij). *Lessons from the Recent Financial Crisis and the Role of the Fund*. Najdeno 18. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.imf.org/external/np/speeches/2008/062608.htm>

23. Rant, V. (2008, 11.11). *Anatomija globalne finančne krize*. Najdeno 25. avgusta 2009 na spletnem naslovu http://miha.ef.uni-lj.si/dokumenti3plus2/191084/055_068_PKP_08_Anatomija.pdf
24. Sigurdardottir, J. (2009, 6. februar). *As Good as Our Words, Report from Johanna Sigurdardottir, Prime Minister of Iceland*. Najdeno 2. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.iceland.org/info/news/pmo/nr/6654>
25. Statistični urad Islandije (2009). *Key figures*. Najdeno 28. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.statice.is/Pages/1390>
26. Statistični urad Islandije. Najdeno 15.7.2009 na spletnem naslovu <http://www.statice.is>
27. *The financial crisis in Iceland*. Najdeno 29. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.iceland.org/info/iceland-crisis/>
28. *The effects of the financial crisis on Icelandic households*. Najdeno 29. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.iceland.org/media/info/Effects_on_Households.pdf
29. *Timeline*. Najdeno 28. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.iceland.org/info/iceland-crisis/timeline/>

Priloga 1

Predlogi za izboljšanje stanja podjetij in gospodinjstev:

- Ustanovitev urada za nadzor javne blaginje, ki sodeluje z državno upravo, občinami, socialnimi partnerji in drugimi. Naloga urada je spremljanje družbenih posledic bančne krize in ustvarjanje raznih predlogov, ki naj bi lajšali težave gospodinjstev;
- Parlament je sprejel nov zakon, ki bo prilagodil obstoječi sistem hipotek. Spremenil bo način plačevanja, regulacijo posojil v tujih valutah in zakasnitev prisilne prodaje stanovanj do 6 mesecev. Dodaten čas naj bi stanovalcem dal dovolj časa, da najdejo novo prebivališče;
- Parlament je sprejel popravke v zakonu o bankrotu (an. Act on Bankruptcy) z namenom izboljšati položaj dolžnikov. Leta 2008 so popravki (odločba 88/2008) zakona zajemali:
 - 83. člen zakona, ki pravi, da lahko podjetje v bankrotu zaprosi za omejitev bankrota na domačem ozemlju (Islandija). V popravljenem zakonu pa so dodali stavek, da četudi se nekdo pritoži na omejitev bankrota (npr. tuji investitorji), učinek omejitve ne poide do konca sodnega postopka. Popravek je prišel v veljavo 1. januarja 2009;
 - 116. člen zakona, ki pravi, da pravni postopki pri stečajnih postopkih ne smejo biti vloženi pri okrožnem sodišču, razen če so izrecno dovoljeni z zakonom, razen pri kazenskih postopkih v katerih obstaja zahtevka za kazenske sankcije, ki se uporabljajo pri stečajnem postopku. Popravek leta 2008 doda, da se lahko v zadnjem primeru tožba vložijo v okrožju, kjer stečajni postopki potekajo. Popravek je prišel v veljavo 1. januarja 2009.
- Stanovanjska posojila, katera so bila v lasti starih bank, so prišla pod nadzor Stanovanjskega finančnega sklada (SFS);
- Vlada je sprejela zakon, kateri omogoča posameznikom, ki varčujejo v raznih varčevalnih skladih bank, zgodnji dvig sredstev. Ta možnost naj bi omogočila posamezniku ojačanje trenutnega finančne stanja.

Prav tako so ukrepali na področju podjetij, katere so skušali stabilizirati oz. preprečiti njihov bankrot. V ta namen so sprejeli več odločitev (spletna stran islandske vlade, 2009):

- narejen je bil seznam javnih naročil in razposlana so bila povabila za oddajo ponudb. Seznam je obsegal dela za leto vnaprej;
- Zmožnost SFS, da dodeljuje posojila za obnovo stanovanjskih objektov, se je povečala. Država se je prav tako obvezala, da bo za vsako popravljalno delo, vrnila celoten DDV;
- Vlada je sprožila obsežen javni projekt, da zaustavi nenadno in hitro povečanje nezaposlenosti;

- V prihajajočih mesecih bo vlada preučila možnosti za stimulacijo domače in tuje investicije. Prav tako namerava najti načine za ustvarjanje novih služb;
- Družba LIN (an. student loan fund, slo. sklad študentskih posojil), bo spremenila svojo politiko, tako da bodo posojila primerljiva s trenutnim stanjem ekonomskega sistema (odločba 89/2008). Nova politika je namenjena nezaposlenim študentom, da se namesto, da dobivajo nadomestilo za brezposelnost, izobražujejo s pomočjo posojila družbe LIN;
- Povečala se je sposobnost podjetja Byggðastofnun (slo. inštitut za regionalni razvoj), da nudi posojila podjetjem;
- Še naprej bo spodbujana aktivna konkurenca. Prav tako bo država zagotovila pravičnost ter enake zmožnosti pri dostopu javnih storitev za podjetja;
- Vrednotenje sredstev starih bank in dokapitalizacija novih bank je bilo narejena kar se da hitro za nadaljnjo normalno poslovanje podjetij
- Odpravljena bo negotovost pri poslovanju bank glede tujih in domačih kreditov, vključno s terjatvami za depozite;
- Vlada je določila velikost dovoljenih posojil novih bank v skladu s stimulacijskim planom za ekonomijo.

Priloga 2

Po centralni banki Islandije (2008) so kapitalski odlivi:

- Transakcije in izdaja vrednostnih papirjev, inštrumenti denarnih trgov in ostali prenosni finančnih inštrumentov;
- Depoziti in dvig denarja iz kreditnih institucij;
- Posojanje, sposojanje in izdajanja jamstev, ki niso povezani s čezmejnimi trgovanjem;
- Uvoz ali izvoz vrednostnih papirjev ali domače oz. tuje valute;
- Futures pogodbe, opcijske pogodbe, derivatives pogodbe, obrestni ali tečajni swapi in ostale transakcije, ki vključuje islandsko krono kot edino ali eno izmed valut v pogodbi;
- Darila in subvencije in ostale podobne transakcije, ki se lahko primerjajo z enimi od zgoraj naštetih.